

ՅԵ. ՀԱԿՈԲՅԱՆ

ԽՈԶԵՐԻ ԺԱՆՏԱԽՏԸ

08161

ԳՅՈՒՂԴՐԱՑ

1934

ՅԵՐԵՎԱՆ

ՅԵ. ՀԱԿՈՐՅԱՆ

619.4:616.923

ԽՈՋԵՐԻ ԺԱՆՏԱԽՏԸ

A $\frac{I}{4173}$ 16180

Պատ. խմբագիր՝ Խ. Ռեանյան
Մասն. խմբագիր՝ Արմենյան
Սրբազրիչ՝ Խ. Այվազյան և Մ. Փամուսյան
Հանձնիկ և արտադրության 1934 թ. փետրվ. 28-ին.
Ստորագրվել և ապագրելու 1934 թ. Մարտի 7-ին.
Գլավկիտ № 163 Տիրաժ 3000 Գառվեր № 105

ՅԵՐԿՈՒ ԽՈՍԲ

Կուսակցության¹ 17-րդ համագումարն ամենայն արտթյամբ զրեց սոցիալիստական անասնապահության զարգացման խնդիրը Լճի. Ստալինն իր հաշվետու զեկուցման մեջ՝ կանգ առնելով գյուղատնտեսական այդ կարևոր բնագավառի վրա, նշեց, զոր գյուղատնտեսության վերակազմակերպման շրջանում կուլակային ագիտացիայի հետեանքով՝ մեր անասնապահությանն սկսեց անկում ապրել և մեծ չափով նվազեց թե խոշոր ու մանր յեղջուրավոր անասունների, թե ձիերի և թե խոզերի թիվը։ Անասունների թվի այդ անկումը տևեց մինչև 1933 թիվը, յերբ նվազման չափերը, հասան միմիայն, իսկ «խոզաբուծության ասպարիզում» արդեն սկսվել է հակառակ պրոցեսը և 1933 թվականին արդեն ծայր են տակ ուղղակի վերելքի նշաններ։

Այս նշանակում է, զոր 1934 թվականը պետք է դառնա և կարող է դառնալ բեկման տարի՝ զոր ջ ա ն տ ա ն ա բ ու ծ ա կ ա ն տ ն տ ե ս ու թ թ յ ա ն վ եր ել ք ի ա ե ս ա կ ե տ ի ջ» (ՄՏԱԼԻՆ)։

Սակայն առաջնորդի դրած այդ խնդիրն ինքնահոսի կարգով չի լուծվի 1934 թվականն անասնաբուծության բնագավառում իբրք բեկման տարի կդառնա միայն այն դեպքում, յեթե, ինչպես ընկ. Ստալինն և ասում, «այդ գործն իրենց ձեռքը վերցնեն մեր տոբոլջ կուսակցությունը, մեր բոլոր կուսակցական ու

անկուսակցա՝ ան աշխատողները, աչքի առաջ ունենալով, վոր անասնաբուժության պրոբլեմն այժմ հանդիսանում է նույնպիսի առաջնակարգ պրոբլեմ, ինչպիսին երբեք էլ արդեն հաջողությամբ լուծված հացահատիկային պրոբլեմը: Իսկ այդ նշանակում է, վոր այժմյան ից իսկ մեր բոլոր կուսակցական ու խորհրդային կադմակերպությունները—մինչև նրանց ստորին ողակները, մեր բոլոր կոլտնտեսական ֆերմաներն ու աշխատավոր մասսաները գործնական ու ակտիվ ալալքար պիտի սկսեն անասնաբուժության պրոբլեմի արադ ու հաջող լուծման համար:

Անասնաբուժության դարդացման հաջողություններն ապահովելու համար, ամենից առաջ պիտի ամբապնդել մեր կոլտնտեսական ու խորհրդնտեսական լանտնապահական ֆերմաները, պիտի ստեղծու կերի ամուր բազա, ռացիոնալ և կանոնավոր հիմքերի վրա դնել զոմաշինարարությունը, անասունների խնամքը, ապահովել հոտերի և նախիրների վերարտադրությունն ու վատդաշների աճը և ալն և ալն:

Սակայն այս միջոցառումների շարքում կարևորագույն տեղ է բռնում նաև զոոտեխնիկական ու անասնաբուժական գիտելիքների տարածումը հենց անասնաբուժության գծով դրադված կոլտնտեսական—աշխատավորական լայն մասսաների մեջ:

Յեթե հացահատիկային պրոբլեմի լուծման ընթացքում մենք խնդիր դրինք—լայնորեն մասսայականացնել ագրո-գիտելիքները և դա մեծ չափով նպաստեց այդ պրոբլեմի լուծմանը, ռալա այսօր, նույնպիսի սրությամբ խնդիր է դրվում մեր առաջ լայն մասսաների սեփականություն դարձնել զոոտեխնիկա-

ներն այնպես, զոր յուրաքանչյուր անասնապահ-կու-
տնատեսական պարզ զտղտփար ունենա անասունների
խնամքի ռացիոնայ ձևերի մասին և կարողանա կան-
խել նրանց հիվանդությունները, կամ հիվանդության
զեպօքում կարողանա առաջին ոգնությունը ցույց տալ
անասունին:

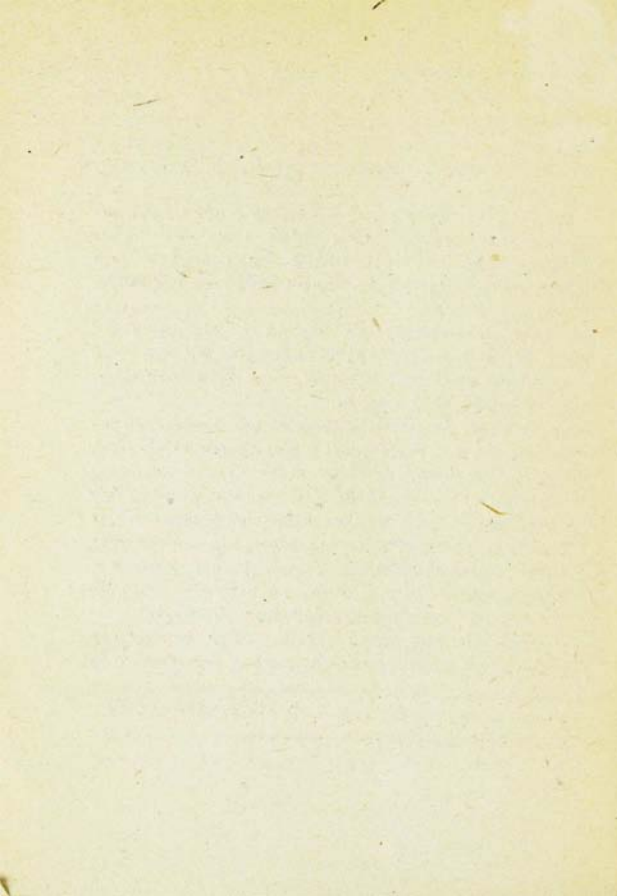
Սա հաժապանց լուրջ և կարևոր խնդիր և, և ա-
ռանց այս խնդրի զրական լուծման, մենք մեծ դժվա-
րությունների առաջ կկանգնենք մեր սոցիալիստական
անասնաբուժությունն իր ներկա ծանր զրությունից
հանկու ընթացքում:

Այդ տեսակետից մեծ արժեք և ներկայացնում
ընկ. Յե. Հակոբյանի ներկա գրքույկը, զոր խոսում և
խոդերի մանտախտ հիվանդության և նրա դեմ պայ-
քարելու միջոցների մասին:

Ամեն մի խորհանտեսական ու կոլտնտեսական ա-
նասնապահական ֆերմայում, և զոչ միայն ֆերմայում,
այլ և նրա ամեն մի ողակում, ամեն մի դոմում պիտի
մանրամասն ուսումնասիրել ժանտախտի առաջացման
ու տարածման պատճառները և նրա դեմ պայքարելու
միջոցները, յուրաքանչյուր անասնապահի գինել այդ
անհրաժեշտ գիտելիքներով, զորպեսզի նա պատրաստ
լինի պայքարելու մեր անասնապահությանը չերբեմն
ծանր հարված հասցնող այդ հիվանդության դեմ:

Յեւ հենց այդ կլինի ընկ. Ստալինի կողմից մեր
առաջ դրված խնդրի լուծման կարևոր պայմաններից
մեկը:

Հ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ԻՆՁ Ե ԿՈՉԵՐԻ ԺԱՆՏԱԽՏՐ

Խոզերի վարակիչ հիվանդությունները շատ են՝ ժանտախտ, կարմիր քամի, ծաղիկ, սիրիբախտ, արջունանեխություն (սեպտիցեմիա), պարատիֆ և այլն, բայց մեր պայմաններում ներկայումս խոշոր վասանդ և հանդիսանում այսպես կոչված խոզերի ժանտախտը:

Խոզերի ժանտախտը սուբ-վարակիչ հիվանդություն է, նա շատ հեշտ կերպով մի խողից անցնում է մյուսին, մեկ տնտեսությունից տեղափոխվում է մյուսը, ընդունելով համաճարակային բնույթ: Այլ տեսակից ժանտախտը համարվում է խոզարուծական արնատեսությունների համար իբրև դիսավոր չարիք և նրանց պատճառում է խոշոր անտեսական կորուստներ: Մահացությունը գեղքերը ժանտախտից հասնում են մինչ 90⁰/₀, դիսավորապես այն տնտեսություններում, վորոնց հայտնի չի այդ վարակի դեմ պայքարելու ձևերը: Բայց անկումն ընդհանուր սովորվրում է 30—40⁰/₀ ժանտախտով վարակվում են բոլոր հասակի և ցեղի խոզերը, առանց բացառության տարվա բոլոր յեղանակների ընթացքում: Հիվանդությունից առողջացած խոզերը յերկար ժամանակ չեն կաղզուրվում և հաճախ գրկվում են բեղմնավորման ընդունակությունից: Մյուս տեսակի կենդանիները, ինչպես նաև մարդիկ, խոզերի ժանտախտով չեն վարակվում:

ԺԱՆՏԱԽՑԻ ԱՌԱՋԱՅՄԱՆ ՅԵՎ ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Խոզերի ժանտախտ հիվանդությունն առաջ և գալիս չափազանց փոքր, մինչև անգամ մանրագլխակի տակ աննշմարելի եյակից, նա անցնում և կապից պատրաստված մանրեաբանական քոմիչներից (ֆիլտր), վերին աստիճանի փոքր՝ մինչև 0,5 մմ (միկրո-միկրոն) տրամագիծ ունեցող ծակոտիներից և այդ պատճառով ել կոչվում և ֆիլտրից անցնող վիրուս (վիրուսը՝ հիվանդություն առաջ բերող պատճառն է)։

Ժանտախտի վիրուսն արտաքին ազդեցությունների նկատմամբ բավականին դիմացկուն է։ Սառցարանում վիրուսով վարակված արյունը կամ մի կաթիլ չորացած արյունը, իր վարակունակությունը պահպանում է մինչև մեկ տարի։ Սառնցրած մսի մեջ, նա իր վարակիչ հատկությունները պահում և մի քանի շաբաթ։ Արևի ճառագայթները շատ դանդաղ կերպով են թուլացնում վիրուսի վարակիչ հատկությունները։

Ժանտախտի վիրուսը վոչնչանում և մի ժամկալն թացքում 60—70° տաքության ազդեցությունից, 10—20⁰/₀ չհանգցրած կամ նոր հանգցրած էրի լուծույթի ներդործությունից և ուրիշ խիտահանիչ նյութերի ազդեցությունից։

Բնական պայմաններում խոզերի վարակումը կատարվում է գլխավորապես վարակված կեր ուտելու կամ ջուր խմելու միջոցով։ Ներս մտած վիրուսն արյան հոսանքի միջոցով տարածվում և մարմնի բոլոր մասերը, կուտակվելով ակնթաղանթի դեղձի, լեղու, աղիքային պարունակության և մեզի մեջ։

Այսպիսով հիվանդ խոզն իր արտաթորանքի՝ մեզի,

ադրյունքի, աղբի և բերնի լորձուռնքի միջոցով աւարածուած և վարակէն իր շրջապատը, հանդիսանալով վարակի անապատ ադրյուր՝ մնացած առողջ խողերի համար: Եացի վերահիշյալ հանդամանքներից, հիվանդութեան դարդացման և լայն ծավալման դործում խոշոր դեր են խաղում նաև հետևյալ մոմենտները: Նոր դնած կամ ձեռք բերած խողերը կարող են դադանի կերպով կրել հիվանդութեանը, բայց չունենալ հիվանդութեան արտաքին նշանները և այսպես անհրաժեշտ կերպով տարածել վարակը: Այնուհետև խողերի տեղափոխութեանները, յերկաթուղիներով և սովորական հանապարհներով, բնդհանուր արտադրանքները, վարակի շիման մեջ են մտնում դանազան անտեսութեանների խողերը և վերջապես խողերի ցուցահանդիսները և շուկաները: Այդ բոլոր հանդամանքներն անկասկած նպաստում են ժանտախտի տարածման:

ՎԵՆՏԻԼԱՏԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՃԱՆՆԵՐԸ

Վարակված խողերն ախորժակից զրկվում են, կերչեն ուտում, բայց ձեռք բանակութեամբ ջուր են խմում: Տարութեանը հասնում է 41⁰ և ավելի բարձր: Վարակման մոմենտից մինչև արտաքին նշանների արտահայտվելն անցնում է 4-ից 21 օր, մինչև բայց սովորաբար հիվանդութեան դադանի շրջանը տևում է 8—10 օր: Խողերն ամբողջ ժամանակ սիրում են պառկել, զննելով իրենց զլուխներն այս կամ այն առարկայի տակ: Մաշկի վրա, զլխավորապես անմաղ տեղերում (ազդրի, ախանջների և փորի մաշկի վրա), առաջացող արյունահոսութեան հետ (кровозавязывне) միաժամանակ առաջ են գալիս կարմրագույն կետեր և բծեր: Ակնաթաղան-

թը համարյա միշտ բորբոքված և լինում, կարող ե պեղի ունենալ նաև արյունահոսութիւն՝ ընական անցքերից, Հիվանդ խոզերը քայլելու ժամանակ ճոճում են, հետեւի վոտները փաթաթվում են միմյանց և վայր են ընկնում: Հաճախակի հիվանդ խոզի պոչը կախ քցած և լինում և մեջքը փոս ընկած: Սատկում են հիվանդութեան 5—3-րդ որը և սատկելու նախորդակին նրանց տաքութեան աստիճանն իջնում և մինչև 37-ի թողների նորմալ տաքութեանը 40 աստիճանից բարձր չպետք և լինի: Գործնականում վերահիշյալ բոլոր նշանները յերբեք հնարավոր չեն նկատել միայն մեկ հիվանդ խոզի վրա. դա հանդիսանում է մի խումբ՝ արհեստական կերպով վարակված խոզերի և նրանց կողմից ցույց տրված նշանների հանրագումարը:

Այսպես և ընթանում խոզերի ժանտախտ հիվանդութեան մաքուր և սուր ձևը, բայց դժբախտաբար խոզերի ժանտախտը մեծ մասամբ ընթանում է բարդացումներով կամ յերկրորդական վարակումներով: Յերկրորդական վարակումն ընդհանրապես բացատրվում է հետևյալ կերպ՝ առհասարակ նորմալ որդանիզմի մեջ ապրում են անվնաս մանրէներ, վորոնք վոչ մի հիվանդաբեր ազդեցութիւն չեն ունենում որդանիզմի վրա, քանի դեռ նա առողջ և և ուժեղ:

Սակայն յերբ որդանիզմն այս կամ այն պատճառի շնորհիվ (վարակիչ հիվանդութիւններ, ցուրտ, հոսանածութիւն, կերի հանկարծակի փոփոխում և այլն), կորցնում և իր հավասարակշռութիւնը և թուլանում, այդ դեպքում մինչ այդ անվնաս մանրէները (ստափրոֆիտներ) հայտնաբերում են իրենց մաքսիմում հիվանդաբեր ազդեցութիւնը և որդանիզմում առաջ են բերում բարդութիւններ:

Թույնանման յերևույթ և կատարվում նաև ժանտախտ հիվանդութեան բարդացումներն ընթացքում, յիւր ժանտախտի վիրուսը մտնում և խոզի որդանիզմը և այնտեղ իր համար դանկելով բարենպաստ պայմաններ, շատ արագ կերպով աճում, զարգանում և տարածվում և նրա մաքիլի բոլոր մասերը, թուլացնում և ուժասպառ և անում շնորհիվ իր արտադրած թույնների Ահա այդ ժամանակ և, վոր մինչ այդ անվնաս ապրող պարատիֆի և արյունանեխութեան հիվանդութեաններն միկրոօրները հայտնաբերում են իրենց հիվանդարեր ազդեցութեանները՝ մի կողմից ուժեղացնելով և բարդացնելով քայքայման պրոցեսը, իսկ մյուս կողմից քոզարկում ու դժվարացնում են ախտորոշումը (դիազնոզ)։

Ժանտախտի բարդացման դեպքում հիվանդութեան վերահիշյալ նշաններին ավելանում են մի շարք սուրիշ նշաններ, ինչպիսին են՝ հաճախակի իրար հաջորդող ուժեղ լուծը և կապր, դեղնավուն կամ կանաչադույն կզկզանք դարչելի հոտով—դա աղիքների բորբոքման նշանն է, վորը հետևանք և պարատիֆ հիվանդութեան միկրոօրների գործունեյութեանը Իսկ յիւր տեղի ունի դժվար շնչառութեան և հազ, այդ արդեն հետևանք և թոքերի բորբոքման, վորը հետևանք և արյունանեխութեան առաջ բերող միկրոօրներն։

Այդ յիւրեւ տեսակի յերկրորդական վարակումները, իբրև հիվանդութեան բարդացում, հաճախակի կերպով հարակցում են ժանտախտ հիվանդութեան։

ԴԻԱԶՆՏԻՄԱՆ ՊԱՏԿԵՐՐ

Ամենաճիշտ նշանը ժանտախտից ընկած խոզի դիահատման ժամանակ, դա կարմրադույն կետերի և բը-

ծերի դասավորութիւնն և մի շարք որդանների լտր-
 ձաթաղանթի վրա մակերեսային կերպով, արնահոսու-
 թյան հետ միաժամանակ, Ինչպես որինակ՝ կոկորդի,
 գեղձերի, միզափամփուշտի, փայծաղի, լերիկամների,
 թոքերի, ստամոքսի վրա և այլն՝ Յեթե կարմիր թա-
 նաքը փչելու լինենք սպիտակ թղթի վրա, ապա
 կստացվի այնպիսի մի պատկեր, ինչպիսին նկատում
 ենք մաքուր ժանտախտից սատկած խոզի դիահատու-
 ման ժամանակ։ Սակայն, յերբ խոզերի ժանտախտը
 ընթանում և վոչ մաքուր ձևով, այլ բարդացումներով,
 այն դեպքում ընկած խոզի դիահատումը մեզ տալիս
 և հետևյալ պատկերը՝ աղիքների բորբոքում համա-
 կենարոն գծերով դասավորված կլոր և խոր վերքերով
 կամ թոքերի ուժեղ բորբոքում՝ արնահոսությամբ.
 թոքերը ջրի մեջ գցելու դեպքում խորասուզվում են՝
 նրանց մեջ ող չլինելու պատճառով, կամ թե չև այդ
 յերկու դեպքն ել կարող են միաժամանակ ներկա լինել։

ԱՆՏՐՈՇՈՒՄԸ (ԴԻԱԳՆՈԶ)

Դեռ ևս չկան այնպիսի միջոցներ կամ մեթոդներ,
 վորոնք հնարավորութիւն տային մեզ ճիշտ կերպով
 վորոշել խոզերի ժանտախտը՝ դեռ խոզերի կենդանի
 ժամանակ։ Բայց այնուամենայնիվ ժանտախտի մաս-
 սոյական և արագ տարածվելը, խոշոր տոկոսով տեղի
 ունեցող սատկման դեպքերը—դեռ այդ վարակին ան-
 ծանոթ տնտեսութիւններում, բոլոր հասակի, ցեղի
 և տարվա բոլոր յեղանակների ընթացքում տեղի ու-
 նեցող խոզերի վարակումը, խոզերի անկումը հիվան-
 դության 5—8-րդ օրվա ընթացքում, մաշկի վրա կա-
 տարվող յուրահատուկ փոփոխութիւնները և վերջա-

պէս, դիտահաւաման առանձնահատուկ պատկերը, խոստում
են հողուտ ժանտախտիս

Միակ և յեղակի միջոցը ժանտախտ հիվանդու-
թյունը նանաչելու համար, դա բոլորովին առողջ մի գո-
նու վարակումն ե հիվանդ կամ ստակած խոզի արշուճով
(արշուճը նախորոք պետք և քամել ֆիլտրով, բար-
դություններից ազահով լինելու համար), Սակայն
այդ վործի բացասական կողմն այն և, վոր նախ և ա-
ռաջ այդ վործի կատարումը տեղում հնարավոր չէ,
դա կատարում են միայն լարորատորիաներում, յերկ-
րորդ՝ վարակումից մինչև հիվանդության նշանների
հայտնվելն անցնում և 4—21 օր:

Պետք և տակ, վոր ընդհանրապէս համաճարակ-
ների վերացման գործը, միայն դուռ՝ նեղ մասնագի-
տական գործ չէ, ընդհակառակը, դա միաժամանակ խո-
շոր հասարակական մասսայական գործ և Առանձնա-
պէս ժանտախտ համաճարակի վերացման գործը պա-
հանջում և՛ ունենալ բազմական քանակությամբ պատ-
րաստված մասնագետներ, ընդարձակ, տաք, լուսավոր
և մաքուր շենքեր, հարկ յեղած քանակությամբ և լավ
վորակի կեր, առանձին արուստվայրեր, աչտուրջ հըս-
կողություն վարակն իր ժամանակին հայտնաբերելու
գործում, շուտափույթ կերպով պայքարի միջոցների
ձեռք առնում, խիստ կարգապահություն առողջ խոզե-
րը հիվանդներից անջատ պահելու և վերջիններս
ամեն մի պատահական տեղ չմտրթելու խնդրում և վեր-
ջապէս, խողանոցների սխառնատիկ ախտահանումն առ-
ողջ հիվանդության ընթացքում: Պարզ և, վոր վերո-
հիշյալ բոլոր խնդիրների կիրառումը մեկ կամ մի քա-
նի մասնագետների կողմից հնարավոր չէ:

Այս տեսակետից պայքարի յերաշխիքը՝ խոզերի

ժանտախտ հիվանդութիւնը վերացնելու գործում,
կտրելով և—մի կողմից՝ պատրաստված անասնաբուժա-
կան կադրեր ունենալուց, իսկ մյուս կողմից՝ խոզա-
բուծական անտեսութիւնների և սովորեալին ու կոշ-
խոզային մասսաների՝ կազմակերպված դիտակցական
ու աւելտիվ վերաբերմունքից՝ ժանտախտի դեմ ուղղված
պայքարի նկատմամբ

ՊԱՅԻՄԱՐԻ ՆԱԽԱԶԳՈՒՇԱՅՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄԸ

Յուրաքանչյուր խողարուծական սովխոզ-կոլխոզ
կամ անհատ տնտեսութիւն՝ պետք է նախորոք մտա-
ծի ժանտախտ հիվանդութեան վտանգի մասին և վոչ
թե ձեռքերը ծալած սպասի, մինչև նրա տոաջ դալն
ու ծավալվելը, վորի վերացումը, անշուշտ, ավելի մեծ
գոյնարութիւնների և ծախսերի հետ և կապված, քան
թե նրա նախազգուշացման միջոցառումները։ Այդ նը-
պատակով ամեն մի տնտեսութիւն՝ իր խոզերին ժան-
տախտից զերծ պահելու համար՝ պետք է նախորոք
մտածի հետևյալ պրոֆիլակտիկ-սանիտարական պայ-
մաններն ստեղծելու մասին.—

1. Յուրաքանչյուր տնտեսութիւն պետք է ու-
նենա իր կերի բազան, վորպեսզի վարակված վայրե-
րից բերվող կերի միջոցով նա չբերի նաև վարակը։

Սրա հետ միաժամանակ տնհրաժեշտ և ունենալ
առանձին արոտավայրեր, վորպեսզի իր տնտեսութեան
խողերը շփում չունենան հարկան տնտեսութիւնների
խողերի հետ։

2. Նոր դնած կամ ձեռք բերած խողերը պահել
մեկուսացած դրութեամբ—կարանախնի մեջ, առնվազն
21-որ՝ նրանց առողջութիւնը պարզելու նպատակով

անհրաժեշտ և աւնենալ նախորոք պատրաստված մեկուսարան:

ա) Ամեն որ հետեւել կարանախնի մեջ դանվող խողերի կեր ուտելուն և տաքության անտիճանին:

բ) Կարանախնի մեջ դանվող խողերին խնամողները վոչ մի շփում չպետք և աւնենան անտեսության մեջ դանվող այլ խողերի հետ:

3. Խողանոցները կառուցել ընդարձակ, լուսավոր և արևոտ տեղերում անթմափանց հատակով, վորն անհրաժեշտ և անտաճանման համար:

4. Խողանոցները պահել մաքուր, աղբի համար աւնենալ առանձին տեղ պատրաստած աղբաշորեր և խողանոցները պարբերաբար յենթարկել անտաճանման:

5. Խողերին ջուր տալ այնպիսի աղբյուրներից կամ գետերից, վորոնց վարակից մաքուր լինելու մասին վոչ մի կասկած չկա:

6. Խողանոցների մուտքը կողմնակի մարդկանց համար արգելել և վերջապես խուսափել ընդհանուր ճանապարհներից, խողերի շուկաներից և ջուցահանղեաներից:

ԺԱՆՏԱՊՈՏԻ ՎԵՐԱՅՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

Բոլորովին տարրեր են պայքարի միջոցներն այն անտեսությաններում, վորտեղ արդեն մուտք և դորձել ժանտախտ հիվանդությունը:

Նման դեպքում, յարաքանչյուր խորհանսակաւնի, կողանսակաւնի և առհասարակ անտաքիկ պեղատնայի միտքը պետք և զգրծի յերկու աղղությամբ:

1. Թույլ հաւալ, վոր առաջացած վարակի տարած-

վի և ընդունի լայն ծավալ—ընդհանուր պարտադիր կարանտինի միջոցառումների ոգնությամբ:

2. Հոգ տանել դեռևս առողջ խոզերի նկատմամբ, պատվաստումների միջոցով բարձրացնել նրանց դիմադրությունը ժանտախտ հիվանդության դեմ:

Վարակված տնտեսությունում հիվանդության առաջն առնելու և ժանտախտ հիվանդությունը հայտնաբերելու դեպքում, հիվանդ խոզերը պետք է առանձնացնել առողջներից և անմիջապես հայտնել տնտեսարուժին:

Անասնաբուժը, ներկայանալով տնտեսություն՝ իր տրամադրության տակ յեղած միջոցների ոգնությամբ, վերոշում է հիվանդության բնույթը և առողջ խոզերին հիվանդներից անջատում և:

Այն խոզերը, վերոնք ունենում են 40,5⁰ և ավելի տաքություն, համարվում են հիվանդ:

Առանձնացնելուց հետո, անասնաբուժը բոլոր խողանոցները պետք է յնթարկի ախտահանման և ակնհայտ-անհուսալի հիվանդ խոզերը մորթել և տալիս: Հիվանդները վոչ մի դեպքում էլ կարելի մորթել զոմի մեջ կամ մի վորեմե պատահական տեղում: Ժանտախտով հիվանդ խոզերը պետք է մորթել սպանդանոցում կամ հատուկ պատրաստված տեղում, ըստ վորում անհրաժեշտ և ամեն մի միջոց ձեռք առնել արյունը վոչնչացնելու համար, միշտ աչքի առաջ ունենալով այն հանգամանքը, վոր մինչև տեղում մի կաթիլ չորացած արյան մեջ ժանտախտի վիրուսն իր հատկությունները պահպանում և մինչև մի տալիս:

Կուտակված աղբը, ինչպես և մորթած անասունների անպետք մասերն անհրաժեշտ է լցնել աղբահորերը,

խից աղբահորերի բացահայտութիւնն դեպքում, աղբը և
անպիտք մասերն այրել կամ թաղել վոչ պակաս քան
2 մետր խորութեամբ:

Աղբից մաքրած խողանոցները և ընդհանաբարպէս
այն բոլոր առարկաները, վորոնց հետ շփում է ունեցել
հիվանդ խողբ, պիտք և յենթարկել ախտահանման:
Համաձայն նորադուշն դիտական տվյալների, ամենալավ
ախտահանիչ ազդեցութեանը ժանտախտի վիրուսի
նկատմամբ ունեն 10—20% նոր հանդիպած կրի կամ
2% ուսիչ նատրի լուծութները: Խողանոցները, հի-
վանդութեան հայտնաբերման որից մինչև վոչ նրա վեր-
ջանալը, ախտահանողարար ախտահանվում են:

Ժանտախտի հայտնաբերման որից մինչև վոչ նրա
լիկվիդացիան, տնտեսութեանը դանդաղեցնում է կարանտինի
մեջ և դադարեցվում են ամեն տեսակի շփումները հա-
րելան խողարութեան տնտեսութեանների հետ՝ վա-
րակը հտարածելու նպատակով:

Այդ նույն ժամանակարանիցքում չի կարելի ար-
տահանել հիվանդ խողբերի միսը: Ժանտախտով հիվանդ
խողբի միսը կարելի չէ ողտադործել տնտեսութեան
ներսում և այն ել միայն լավ յեփելուց հետո:

Խողբի ստակելու կամ առողջանալու վերջին դեպ-
քից յերեք ամիս հետո, կատարում են խողանոցներին
յիզրափակիչ ախտահանում, վորից հետո տնտեսութեան
կարանտինը վերացվում է: Այդորինակ միջոցառում-
ները մանրամասն դրված է Անասնաբուժական Կար-
չութեան հրահանգում, վորն առանց պատճառաբանու-
թեան յենթակիս յի կիրառման:

Առողջ՝ դեռևս չվարակված խողբերի վարակման
առաջն տնեկու նպատակով՝ կատարում են պասսիվ և

ակախիվ պատվաստուածներ: Այդ տիպի միջոցներն ոգ-
նութեան գիմուած են՝

ա) Յերբ ժանտախտան այս կամ այն ճանապարհով
ներս և խուժել տնտեսութիւնը:

բ) Յերբ տվյալ տնտեսութիւնը վազուց վարակ-
ված է ժանտախտով և նոր համաճարակային բռնկում-
ների վտանգ կա:

գ) Յերբ տնտեսութիւնն ազատ և ժանտախտից,
բայց հարևան՝ վարակված տնտեսութիւնը վտանգ և
սպառնուած վարակի տարածման գործում:

Թե՛ պասսիվ և թե՛ ակտիվ պատվաստումների նպա-
տակն է բարձրացնել խոզերի դիմադրութիւնը ժան-
տախտ հիվանդութեան հանդեպ:

Պասսիվ պատվաստումներ կատարուած են հակա-
ժանտախտային շիճուկի ներարկումով, խոզերի գոբի
կամ ազդրի ներքին մակերեսի մաշկի տակ: Հակաժան-
տախտային շիճուկը պատրաստուած են հատուկ գոր-
ծարաններում, այսպէս կոչված բիոֆարբիկաներում:
Հակաժանտախտային շիճուկի սրսկման կալը վորո-
շուած են բիոֆարբիկաներում, նկատի տանելով խոզի
քաշը: Հակաժանտախտային շիճուկը գործադրուած է
նաեւ հիվանդ խոզերը բուժելու նպատակով:

Պասսիվ մեթոդի բացառական կողմերը—առաջին՝
շիճուկով սրսկված խոզերը վարակից պաշտպանվում
են միայն 2—3 շաբաթ, վորից հետո նրանք նորից
յենթակա յեն վարակման. յերկրորդ՝ վոր այդ ձևի
պատվաստումները շատ թանգ են նստուած տնտեսու-
թեան վրա, վորովհետեւ, մինչեւ ժանտախտի վերջնական
լիկլիղացիան, ամեն 2—3 շաբաթը մի անգամ պետք
է նորից սրսկումներ կատարվեն:

Ակտիվ պատվաստումները եյությունը կայանում
և նրանում, վոր մենք գիտակցաբար հիվանդ խոզի-
տրյունով կամ վիրուսով վարակում ենք առողջ խոզի-
քը—նպատակ ունենալով ժանտախտի դեմ ստեղծել վա-
րակամերժ հոտ, հետագայ համաճարակային բռնկումնե-
րից ազատ մնալու Պամար Այդ նպատակով առողջ խո-
զերին ներարկում են միաժամանակ և՛ հակաժանտախ-
տային շինուկ, և՛ վիրուս:

Վիրուսը, նույնպես, ինչպես հակաժանտախտային
շինուկը, պատրաստում են բիոֆաբրիկաներում: Վի-
րուսի սրակման չափը, նույնպես, ինչպես հակաժան-
տախտային շինուկի, վորսշվում և պատրաստող բիո-
ֆաբրիկայի կողմից:

Ակտիվ պատվաստումները կատարում են գլխավո-
րապես վաղուց վարակված տնտեսություններում,
վորտեղ ժանտախտը պարբերաբար բռնկվում և և տա-
լիս և շատ խոշոր վնասներ:

Ակտիվ պատվաստումների առաջնությունները,
պատասխան սրակումների նկատմամբ, կայանում են նրա-
նում, վոր նախ և առաջ ախտիվ պատվաստումներն
տնտեսման տման ևն նստում տնտեսության վրա և
յերկրորդ՝ այդ մեթոդով սրակված և առողջացած խոզերը,
ձևոք բերելով ժանտախտի դեմ վարակամերժ ունա-
կություն, այլևս ամբողջ իրենց կյանքում ժանտախ-
տով չեն վարակվում: Բայց, դժբախտաբար, այս մեթոդը
ևս ունի իր բացասական կողմերը:

Ակտիվ մեթոդի ամենագլխավոր թերությունն այն
է, վոր մենք գիտակցաբար, վարակված տնտեսու-
թյունները փրկելու նպատակով, բոլորովին առողջ
տնտեսությունների համար ստեղծում ենք վարակի

զարգացման և տարածման աղբյուր: Զնայած դրան,
վերջին տարիների ընթացքում, ՆՍՀՄ Հողօգտագործական
ձեռնարկությամբ, Հեռավոր Արևելքի մի շարք խոզա-
բուծական սովխոզներում անց ե կացված ակտիվ պատ-
վաստումներ, վերոնք պարբերաբար տեղի ունեցող
համաճարակային բուկումները վերացնելու գործում
տվել են խոշոր դրական արդյունքներ:

* * *

Ինչպես տեսնում ենք, ներկայումս մենք ունենք
խոզերի ժանտախտի դեմ պայքարելու և նրան վերաց-
նելու բոլոր միջոցներն ու հնարավորությունները:
Մի կողմից սբակումների միջոցով, մյուս կողմից վա-
րակը վոչնչացնելու նպատակով կատարված ախտա-
հանումների միջոցով և վերջապես վարակի տարածման
սուղին առնելու համար կիրառվող կարանտինային
ձեռնարկումների միջոցով և այլն: Այդ բոլոր միջոցա-
ռումների ժամանակին և տեղին կիրառումով՝ հնարա-
վոր կլինի ընդամիշտ վերացնել այդ հիվանդությունը՝
խսկ դրա համար անհրաժեշտ ե, վոր մեր բոլոր կու-
տնտեսականներն ու մենատնտեսները գիտակցորեն կա-
տարեն մասնագետների բոլոր ցուցումները և մանավանդ
այն տնտեսություններում, վորտեղ դեռ այս հիվան-
դությունները մուտք չեն դորձել, պետք ե կիրառեն
ամենախիստ նախազգուշական միջոցներ՝ ժանտախտի
մուտքը կանխելու համար:

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0038933

[044]

4173 30 417.

A $\frac{I}{4173}$

11/11
80 3

Е. Акопян

Чума свиней

Сельхозгиз

1934

Эривань